

שמורת טבע החולה

בן אדם למקום
www.parks.org.il | *3639 | f

משתלם לצאת לטבע

רכשו עכשיו מינוי וטיילו חינוך
כל השנה בשמורות הטבע
ובגנים הלאומיים

שקנאים

מבקרים יקרים

אנו מאחלים לכם הנאה מביקורכם בשמורה.

אנא זכרו: בעלי-החיים והצמחים הם דייריה הקבועים של השמורה, ואילו אננו המבקרים - אורחים לזמן קצר. שמירה על כללי ההתנהגות תבטיח ביקור נעים לכם ולבאים אחרים:

- לרשותכם חניון מוצל בכניסה לשמורה. האכילה והשתייה מותרים בחניון בלבד. אין להכניס אוכל לשמורה.
- כל אבן, צמח וחי הם חלק מהנוף - אנא אל תוסיפו ואל תגרעו דבר.
- אין לקטוף או לאסוף גומא, קנה וכל צמח אחר.
- מסלול הליכה מיוחד הותקן עבורכם - אנא אל תסטו ממנו.
- הימנעו מרעש מיותר המרחיק מכם את בעלי-החיים.
- הדיג בשמורה אסור.
- אין להכניס לשמורה בעלי-חיים.
- שמרו על הניקיון. את הפסולת השליכו לפח.
- פקחי השמורה ישמחו לסייע לכם ולהשיב על שאלותיכם.

שעות הפתיחה:

בימים א-ה ושבט: 08:00 - 17:00, הכניסה עד השעה 16:00.

בימי שישי וערבי חג: 08:00 - 16:00, הכניסה עד השעה 15:00.

- ניתן לשכור משקפות במקום.
- ניתן לתאם מראש הדרכה לקבוצות והפעלות לקבוצות תלמידים.

מרכז הדרכה, טל': 04-6923112

■ "לעופריה" - יש לתאם ביקור לקבוצות בטל' 04-6937069

אתרים נוספים בקרבת מקום:

נופר צהוב

באביב ובקיץ נוכל לראות את פריחת הנימפיאה הלבנה, שהושבה לשמורה בשנת 1994, ובברכה שממול – את פריחת הנופר הצהוב, צמח מים בעל פרחים גדולים וצהובים. לעתים נבחין בסופית או באנפית סוף מהלכות על פני עליו הגדולים, הצפים על פני המים. השביל ממשיך על אחת מסוללות השמורה והוא מזמן מפגש עם צמחיית גדות, כמו אשל הירדן, פטל קדוש וערבה מחודדת. בצדה המערבי של הסוללה, מזדקרים במי התעלה סרגליו הירוקים

של צמח נדיר ויפהפה – אירוס ענף – הפורח בפרחים גדולים בצהוב בהיר, בראשית הקיץ. לאחר דקות אחדות של הליכה נפנה ימינה לגשר עץ ארוך. זהו "שביל הביצה", שביל יפהפה שעובר מעל המים, בלב סבך של גומא הפפירוס. מצמח זה הפיקו המצרים הקדמונים את נייר הפפירוס המפורסם. תוך כדי הליכה ב"שביל הביצה" נוכל להבחין בצמחים מעניינים נוספים, כמו סרפד החולה, מין של צמח הגדל בישראל אך ורק בחולה ושנית גדולה, הפורחת בסגול מהאביב עד תחילת הסתיו.

צבי ביצה רבים חיים במים והם אוהבים להתחמם בשמש על גבי אבנים ועצמים בולטים במים. בולטים במיוחד השפמנונים, דגים גדולים הניכרים ב"שפמם" הגדול. השפמנונים התרבו מאוד מאז הייבוש והפכו לשליטי הדגה בשמורה. במרכז "שביל הביצה" נמצא המסתור, וממנו אפשר לצפות בנוחיות באגם ובעופות שבו בלי להטרידם. בעונות הנדידה מבלים כאן מיני ברווזים רבים – שרשיר, מרית, ברכיה ואחרים – בדרכם הארוכה שבין אירופה לאפריקה. לא נפקד מקומם של עופות רבים אחרים, כמו אנפות אפורות, העומדות בלי נוע בשולי המים, ממתנות לדג מזדמן. בראשי עמודים ובין ענפי עצים בולט בחורף הקורמורן הגדול, הניכר בצבעו השחור הבהוק.

שקנאים רבים, באלפיהם, שוחים במי האגם בנחת, בעיקר בשעות הבוקר או אחר הצהריים, או עוסקים בדיג בחברותא. מראה להקת שקנאים גדולה הממריאה בשעות הבוקר המוקדמות לשמים הוא חוויה בלתי נשכחת. מינים רבים של ציפורים פוקדים את שמורת החולה, כל ציפור ואורח החיים המיוחד אותה. בחלקם אפשר לצפות בקלות, אח אחרות "ביישניות" למדי ודורשות מעקב סבלני יותר, בעזרת משקפת.

מגדל התצפית הוא התחנה האחרונה בסיור. מומלץ לצפות ממנו לעבר מרחבי השמורה.

תאו (ג'מוס)

לשטח הובאו תאואים (ג'מוסים), שניזונים מצמחיית השמורה ושומרים על אופי האחו הפתוח. הותקנו שבילי הליכה, חלקם בדמות "גשר צף" מעל לביצה, והוקמו נקודות לתצפית בציפורים. לאחר שבע שנות הכנה נפתחה השמורה, ב-1978 למבקרים.

חלק מצמחי המים הושבו לביצה ויותר מ-200 מינים של עופות מים למדו להכיר ביתרונות השמורה והם מבלים כאן בהמוניהם.

באביב 1994 הגיע לסיומו שלב נוסף בשיקום עמק החולה – הצפת 1,000 דונם אדמות כבול, כשני ק"מ מצפון לשמורת החולה. ממילא בכל חורף סוער, מקום זה הוצף משום שקרקע הכבול שקעה מתחת לגובהה המקורי. הצפת השטח היזומה משפרת את איכות מי הכינרת: המים "נחים" כאן לפני הגיעם לכינרת, ובמשך הזמן הזה שוקעים החומרים האורגניים, שעד כה עשו את דרכם אליה וזיהמו את מימיה. מתכנני האגם החדש מקווים להפוך אותו למוקד תיירות. גם העופות זוכים לעוד מקווה מים חשוב לתועלתם. יחד עם שמורת החולה ישוב העמק להיות תחנה חשובה על מפת הנדודים ואתרי הדגירה של עופות רבים, כבעבר.

שפמנון

הסיור בשמורה

הסיור בשמורה מונגש כולו, ניתן להתחיל במרכז המבקרים "עופוריה" הכולל 3 מייצגים אור-קוליים על ההיסטוריה והחי בשמורת טבע החולה וסרט תלת-מימד המספר את סיפור הנדידה של הציפורים. בתום הביקור בעופוריה אתם מוזמנים לטייל בשביל היוצא לסיור, שתחנותיו העיקריות מתוארות לפניכם (ראו מפה). אורכו של השביל כקילומטר וחצי והוא חוזר לעופוריה. בסמוך למרכז המבקרים, מתחת לגגון, נמצא המצפור – נקודת תצפית אל נופי השמורה ואל עמק החולה. במזרח מתנשא הגולן ובמערב רכס הרי נפתלי. בתנאי ראות טובים אפשר לראות את מטולה בצפון. מהמצפור חוצה השביל תעלת מים על גבי גשרון.

ורוחב היאור הזה שלושים ריס ואורכו שישים, והאגמים אשר לו משתרעים עד דפני, ושם ארץ מעיינות המים..."

(יוסף בן מתתיהו, מלחמות היהודים)

עמק החולה היה בעבר מקום המנוחה החשוב ביותר לעופות בדרך הנדודים מאירופה לאפריקה ובחזרה. האגם והביצות שימשו מעון לעשרות אלפי עופות. מלבדם התקיימו כאן מינים רבים של צמחים ודגים נדירים – עולם קסום ומופלא של חי וצומח. מיד לאחר קום המדינה הוחלט לייבש את הביצות ואת אגם החולה, שהשתרעו על יותר מ-60 אלף דונם, ולהפכם לשדות חקלאיים. המשימה הוטלה על הקרן הקיימת לישראל, וזו החלה במבצע היבוש בשנת 1951. היה זה גדול המבצעים ההנדסיים שידעה עד אז המדינה הצעירה. למראה ההיקף האדיר של העבודה נחרדו אנשי המדע וחובבי הטבע בישראל, והם פעלו בכל כוחם לשמר לפחות חלק מנופי האגם והביצה. אמנם הרעיון לשמר ביצה נשמע אז מוזר למדי, אך הקרן הקיימת לישראל השתכנעה והסכימה להקדיש 4,300 דונם משטח האגם לשמירת הטבע. בשל מחסור במים קוצץ השטח ל-3,200 דונם בלבד. כך הונח היסוד לשמורת הטבע הראשונה בישראל וזו הוכרזה רשמית בשנת 1964. עד מהרה התברר כי אין די בהכרזה על שמורת טבע כדי לשמר את עולם הצומח והחי שבה. מים "ברוח" דרך נקבים בסוללות אל מחוץ לגבולות השמורה ובימות הקיץ כמעט שהתייבש השטח לגמרי. קשה היה להשיג מים באיכות טובה. הפיתוח החקלאי מסביב והשפעתם החריפה של חומרי הדישון וההדברה עשו גם הם את שלהם. בסופו של דבר נעלמו מן השמורה בתי גידול רבים ואתם הצמחים ובעלי-החיים.

היה ברור שנחוצה בשמורה פעולת שיקום יסודית ובשנת 1971 נרתמה לכך רשות שמורות הטבע דאז במלוא המרץ. סוללות חדשות הוקמו ונחפרה ברכת אגירה לקליטה ראשונית של מים. נבנה מחדש דגם של האגם ושל הביצות, והותקנה מערכת תעלות וסכרים שבעזרתה אפשר לשמור על מפלסי המים בשמורה ועל איכותם.

שריפה באדמת הכבול

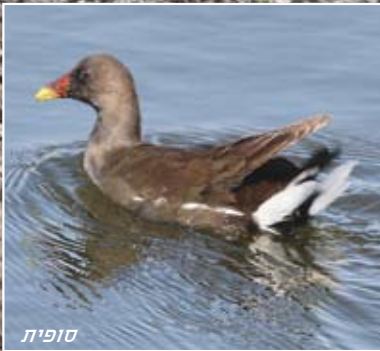
שביל המבקרים הינו שביל נגיש הנמשך לאורך חלק קטן מהשמורה, אך ניתן לצפות ממנו לעבר מרבית שטחיה: בזכות סגירתם לקהל השתמר בהם מגוון רב של בתי גידול.

ליבנית קטנה

צב ביצה

טופית

קורמורן גדול

אנמיה

